

Резюме на Годишния отчет за дейността на КФН за 2016 г.

Дейността на Комисията за финансов надзор в качеството ѝ на държавен орган за регулиране и надзор се основава на политика за стабилност, прозрачност и предвидимост на небанковия финансов сектор в България. Изминалата 2016 година изправи пред нови предизвикателства капиталовия, застрахователния и пенсионноосигурителния пазари. Основната задача на Комисията беше с нейните решения и действия да спомогне за развитието на стабилен небанков финансов сектор, като увеличи своята ефективност и капацитет.

През 2016 г. националната законодателна рамка беше усъвършенствана в посока повишаване доверието и конкурентоспособността на финансовите пазари. Със Закона за прилагане на мерките срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти се установява нова регулаторна рамка за злоупотребата с вътрешна информация, незаконното разкриване на вътрешна информация и манипулирането на пазара, като се отменя Закона срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти. Комисията предложи съществени изменения и допълнения към Кодекса за социално осигуряване, като се усъвършенстват изискванията към членовете на управителните и контролните органи, изискванията към системите за управление на пенсионноосигурителните дружества и режима за инвестиране на средствата на фондовете. За съжаление голяма част от нашите предложения за усъвършенстване на Кодекса не получиха подкрепа в предишния парламент. Въпреки това си заслужава да отбележим намаляването на размера на удържките от всяка осигурителна вноска с 0.25% годишно до достигането на 3.75% през 2019 година. Също така беше възприета и идеята за намаляване на таксите за управление с 0.05% годишно до достигането на 0.75% през 2019 г. Освен работата по въвеждане на европейското законодателство в националната регулаторна рамка КФН прие и редица наредби, подобрявайки нормативната рамка за извършване на дейност в небанковия финансов сектор у нас. Така например, въпреки че предстои още доста работа по методологията, започна да се оформя реално системата бонус-малус, за която в България се говори от години. Бяха одобрени правилата, по които застрахователите ще имат достъп до масивите на МВР.

През отчетната година Комисията засили превантивния контрол, изразяващ се в процедури по лицензионни, разрешителни, одобрителни и регистрационни производства, за да може да гарантира, че участниците на небанковия финансов сегмент, отговарят на действащата нормативна уредба за извършване на дейност на пазара. В резултат на тази надзорна дейност значителен ръст отбелязва броят на договорните фондове, които нарастват със 7 фонда и в края на годината те вече са 117. През отчетната година е издадено първото разрешение в Република България за организирането и управлението на борсово търгуван договорен фонд. Управляващите дружества също нарастват на 31, националните инвестиционни фондове са 3, като в края на 2016 г. остава и едно инвестиционно дружество от

отворен тип. Броят на небанковите инвестиционни посредници намалява до 41, като е отнет един лиценз въз основа на доброволен отказ от лиценз на дружеството. Сред участниците на капиталовия пазар намаление отчита броят на дружествата със специална инвестиционна цел и по-специално на тези, секюритизиращи в недвижими имоти, като в края на годината тези дружества са 52. Броят на вписаните публични дружества и други емитенти, различни от колективните инвестиционни схеми, в края на 2016 г. е с 18 по-малко от предходната година.

Общозастрахователните дружества остават 29, животозастрахователните дружества и взаимозастрахователните кооперации намаляват с по едно дружество в резултат на доброволно прекратяване на дейността, като броят им съответно в края на годината е 12 животозастрахователя и една взаимозастрахователна кооперация. Чуждестранните застрахователи, извършващи дейност чрез правото на установяване /клон/ на територията на Република България, остават 11 в края на 2016 г., презастрахователното дружество е едно, а застрахователните брокери намаляват до 394. И през 2016 г. продължава тенденцията на намаляване на броя на застрахователните агенти, които в края на годината са 19 249, като най-голям е спадът при физическите лица.

Броят на пенсионноосигурителните дружества и на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване не се променя през 2016 г., като в края на годината у нас има 9 дружества и 29 фонда в т.ч. 9 универсални, 9 професионални, 9 доброволни и два доброволни пенсионни фонда по професионални схеми, като към 31.12.2016 г. единият от тях не осъществява дейност.

Броят новооткрити административни процедури нараства, като голяма част от тях са приключени през отчетната година. Единствено по линия на договорните фондове в края на 2016 г. остават незавършени 170 административни процедури, по-голямата част от които са във връзка с влязъл в сила на 13 октомври 2016 г. делегиран Регламент (ЕС) 2016/438 на Европейската комисия за допълнение на Директива 2009/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на задълженията на депозитарите. Във връзка с новия регламент КФН изрично изиска с писма до всички управляващи дружества да предприемат действия за промяна на договорите за депозитарни услуги на управляваните от тях колективни инвестиционни схеми в съответствие с Регламента и последните промени в Закон за дейността на колективните инвестиционни схеми и други предприятия за колективно инвестиране относно депозитарните услуги.

Текущата надзорна дейност, осъществявана от Комисията за финансов надзор, се изразява в извършването на дистанционен контрол и проверки на място на участниците в рамките на небанковия финансов сектор. Дистанционният надзор по отношение на инвестиционните посредници има за цел постоянно наблюдение и периодична оценка на финансовото им състояние и на законосъобразността на извършваната от тях дейност, като през отчетната година са извършени 9 757 проверки на постъпила надзорна информация. Извършваният през отчетния период дистанционен контрол по отношение на инвестиционните посредници следва да отчете и осъществявания анализ и предприетите действия в резултат на постъпили

260 жалби, сигнали и запитвания от физически и юридически лица и държавни органи.

В обхвата на дистанционния контрол по отношение на колективните инвестиционни схеми попадат представяните в КФН годишни и шестмесечни финансови отчети, както и месечни баланси, като през отчетния период са осъществени 1 751 документални проверки. Съгласно нормативните изисквания управляващите дружества регулярно представят информация за емисионната стойност и цената на обратно изкупуване на дяловете на колективните инвестиционни схеми, като през годината са извършени проверки и одобрения на 24 716 форми за емисионна стойност и цена на обратно изкупуване на договорните фондове и инвестиционните дружества от отворен тип. Във връзка с надзора относно спазването на инвестиционните ограничения от управляващите дружества в управляваните от тях договорни фондове, са извършени 89 броя проверки на база постъпили в Комисията уведомления за нарушения на инвестиционни ограничения по причини извън контрола на управляващите дружества и колективните инвестиционни схеми. През отчетния период е осъществена документна проверка на 5 652 годишни и тримесечни (и консолидирани) отчети на публични дружества и емитенти, както и допълнения към тях относно пълнотата съгласно законовите изисквания, законосъобразността и непротиворечивостта на представената информация. След измененията и допълненията на Закона за публичното предлагане на ценни книжа (обн. ДВ, бр. 42 от 2016 г., в сила от 03.06.2016 г.), съгласно разпоредбите за разкриване на информация от лицата, чиято дейност се регулира по Закона за енергетиката и Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги от Комисията за енергийно и водно регулиране, в КФН са постъпили 3 011 отчети и уведомления. Това беше нов вид дейност, неосъществяван досега от КФН.

През отчетната година въз основа на годишни и периодични финансови отчети и справки на застрахователи, презастрахователи, застрахователни групи и Гаранционен фонд, както и на изискваната допълнителна информация за определени сфери от тяхната дейност, са извършени 1 446 дистанционни проверки на документи. По представяни в КФН периодични справки и отчети от застрахователните посредници, са извършени 777 проверки по документи.

Дистанционният надзор по отношение на допълнителното пенсионно осигуряване се осъществява в две основни направления – ежедневен и периодичен надзор, като също така се извършва и мониторинг на интернет-страниците на пенсионноосигурителните дружества. През 2016 г. са извършени 7 056 ежедневни проверки, в които се следи за законосъобразността на сключваните сделки с активите на пенсионните фондове, спазването на законовите ограничения и забрани при инвестирането на активите на фондовете, съотношението на инвестициите в отделни видове финансови инструменти спрямо активите на пенсионните фондове, притежаваните инвестиции в един емитент, начина на извършване на оценката на активите и правилното им отразяване от пенсионноосигурителните дружества и по регистрите на банките-попечители. Извършени са и 486 проверки, в т. ч. 122 проверки на представените финансови

отчети и справки за дейността на пенсионно осигурителните дружества и 364 проверки на представените финансови отчети и справки за дейността на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване.

Важно е да се отбележи, че най-значимото предизвикателство в областта на надзорната дейност през 2016 г. беше организирането и провеждането на преглед на балансите на застрахователите, преглед на активите на пенсионните фондове и стрес-тест на застрахователния сектор, за които в отчета е отделено специално място. Прегледът на активите на пенсионните фондове и на балансите на застрахователите се проведе в периода от 15 юли 2016 г. до края на януари 2017 г. и въпреки че резултатите бяха оповестени в началото на 2017 г., основната дейност бе извършена през 2016 г. С действията си по провеждането на прегледите и стрес-теста осигурихме пълна прозрачност и гарантирахме общественото доверие в резултатите. Отстранихме един от независимите външни проверяващи поради представена невярна информация.

Освен чрез осъществявания дистанционен надзор проверка за съответствие на дейността на посочените субекти и приложимите нормативни изисквания се извършва и чрез инспекции на място в офисите на поднадзорните лица. По отношение на инвестиционната общност са извършени общо 33 проверки на място, като пълните или общи проверки представляват задълбочен преглед на цялостната дейност на участниците в небанковия финансов сектор и са свързани с проверка на финансовото, правното и организационно състояние на дружествата, като изискват по-голям ресурс и отнемат повече време. Особено внимание през 2016 г. бе отделено на проверките на дружества, за които е имало съмнения и данни, че предоставят инвестиционни услуги и извършват инвестиционни дейности, без да притежават лиценз. Подготвили сме законовата дефиниция на една нова правна фигура, която ще даде на Комисията значителни допълнителни възможности в доказването пред съда на нерегламентирано инвестиционно посредничество, а именно тайният клиент. По отношение на застрахователния пазар през отчетната година са извършени 3 проверки на място на застрахователни дружества и 33 проверки на застрахователни посредници, от които 16 са общи и 17 са тематични проверки. През 2015 г. са открити общо 15 проверки на място, като общи планови проверки върху дейността на пенсионноосигурителните дружества и управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване са открити и в 9-те лицензирани пенсионноосигурителни дружества.

Чрез последващия контрол или дейността по правоприлагане се реализира третият елемент на надзорната дейност, осъществявана от Комисията за финансов надзор. През 2016 г. по отношение на инвестиционната общност и пенсионно осигурителния пазар се отчита спад в броя на съставените актове за установяване на административни нарушения. Това намаление се дължи до голяма степен на засиления надзор, осъществяван от страна на КФН през 2016 г., както и на известен превантивен ефект на наложените санкции през предходните години. По-голямата част от нарушенията по отношение на инвестиционната общност са свързани с дейността на публичните дружества и други емитенти на ценни книжа, дружествата със специална инвестиционна цел и инвестиционните посредници. С

издадените през 2016 г. наказателни постановления по отношение на инвестиционната общност (296 бр.) са наложени санкции на обща стойност от 2 066 500 лв. Стойността на влезлите в сила през отчетната година наказателни постановления е 2 459 900 лв., като по-голямата част от нея (1 379 500 лв.) е свързана с издадени и влезли в сила през 2016 г. наказателни постановления (194 бр.).

През 2016 г. са съставени 509 броя актове за установяване на административни нарушения на поднадзорни лица на Заместник–председателя на КФН, ръководещ управление „Застрахователен надзор“. В областта на застрахователния надзор през 2016 г. са издадени общо 344 наказателни постановления, с които са определени и наложени имуществени санкции и глоби на поднадзорни лица на КФН за извършени нарушения по Кодекса за застраховане и актовете по прилагането му, както и 20 наказателни постановления, издадени от Председателя на КФН за възпрепятстване на Комисията. Общият размер на имуществените санкции и глоби, наложени през 2016 г., е 1 014 000 лв., от които по наказателни постановления, издадени от Председателя на КФН – 56 500 лв. Общият размер на имуществените санкции и глоби по влезлите в сила през 2016 г. НП, издадени от Заместник–председателя на КФН, ръководещ управление „Застрахователен надзор“, е 1 363 100 лв. Основната част от сумата (1 246 100 лв.) е формирана от влезли в сила наказателни постановления, с които е ангажирана административнонаказателната отговорност на общозастрахователните дружества. През отчетната година са влезли в сила и 5 броя наказателни постановления, издадени от Председателя на КФН, с които са санкционирани общозастрахователни дружества и са им наложени имуществени санкции в общ размер на 16 000 лв.

През 2016 г. са съставени 15 акта за установяване на административни нарушения на разпоредби на Кодекса за социално осигуряване. Издадените наказателни постановления са 21, като с тях са наложени глоби и имуществени санкции в общ размер на 350 900 лева. През 2016 г. са влезли в сила 31 броя наказателни постановления, издадени в предходни години, като наложените с тях глоби и имуществени санкции са на обща стойност 303 100 лв.

През отчетния период са приложени 114 принудителни административни мерки спрямо инвестиционната общност, 24 принудителни административни мерки спрямо участниците на застрахователния пазар и 7 принудителни административни мерки спрямо пенсионноосигурителните дружества.

Определящ приоритет за Комисията за финансов надзор през 2016 г. е провеждането на активна и ефективна политика по защита интересите на потребителите на продукти и услуги на инвестиционния, застрахователния и осигурителния пазар. В тази връзка на базата на натрупаната информация за постъпилите жалби в Комисията се извършва анализ, като се набелязват общи проблеми за инвестиционния, застрахователния и осигурителния пазар. При необходимост се правят предложения за промяна на нормативната рамка с цел повишаване защитата на потребителите.

Комисия за финансов надзор провежда като приоритетни дейности политика на финансово ограмотяване и активен диалог с бизнеса и браншовите асоциации. Наред с превърналите се в редовни участия на КФН в информационни и образователни инициативи, през втората половина на 2016 г. се активизираха срещите на Комисията с бизнеса, като беше поставено началото на нова инициатива, която дава възможност на бизнеса да сподели пред ръководството на КФН своите мнения и възникнали проблеми. Постарахме се да променим цялостната обстановка около Комисията, да повишим доверието на обществото в нейните действия, да я отворим към бизнеса и журналистите. С цел стимулиране на развитието на капиталовия пазар у нас, беше създаден Съвет за развитие на капиталовия пазар, който обедини всички участници на капиталовия пазар – бизнеса, асоциациите, БФБ, Централния депозитар и КФН. Съветът прие Стратегия за развитие на капиталовия пазар и КФН има активна роля в изпълнението ѝ. Първите предприети мерки по изпълнение на тази стратегия създадоха възможност за навлизането на нови разнообразни и качествени финансови инструменти на капиталовия пазар у нас, в резултат на което вече и България има своя първи борсово търгуван фонд. Появата на този нов инструмент много видимо промени ситуацията на капиталовия пазар, като повиши оборотите, всички пазарни индекси приключиха годината със стабилен положителен ръст и пазарната капитализация нарасна съществено.

Като част от европейската и световна мрежа на финансови надзорни органи, КФН активизира работата си на всички нива – експертни и ръководни, в международните организации, на които е член. През август 2016 г. КФН подписа Многостранныя меморандум за сътрудничество с Международната асоциация на застрахователните надзори (IAIS) след успешно приключени преговори и обмен на експертен опит. Меморандумът покрива всички аспекти на обмен на надзорна информация като лицензиране, текущ надзор и прекратяване на дейността. Като страна по меморандума, КФН се утвърждава като международно призната национална институция, чиито правила на работа отговарят не само на европейските норми, но и на най-високите международни стандарти.

През втората половина на годината беше реализирана и една наложителна промяна в организационната структура на администрацията на КФН, произтичаща от промяна в регулаторната рамка. Със Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (Обн. ДВ бр. 62 от 14.08.2015 г.) Комисията за финансов надзор (КФН) е определена като орган по реструктуриране на инвестиционните посредници, като за тази си дейност тя следва да бъде подпомагана от самостоятелно структурно звено. С промяна в Правилника за устройството и дейността на Комисията за финансов надзор и на нейната администрация (Обн., ДВ, бр. 67 от 26.08.2016 г.), е създадена Дирекция „Реструктуриране на инвестиционните посредници“, която е обособена като самостоятелно структурно звено в рамките на обща администрация, отделена от специализираната администрация на управление „Надзор на инвестиционната дейност“.

Съгласно Отчета за изпълнение на бюджета на КФН за 2016 г. приходите, свързани с регулаторната и надзорна дейност на Комисията, са в размер на 6 520 907 лв, от които 90 265 лв. са събрани от Националната агенция за приходите и не са постъпили по сметката на КФН. Най-голям относителен дял в структурата на приходите заемат държавните такси (59.67%) и постъпленията от глоби, наказателни лихви и имуществени санкции (40.20%). През отчетната година Комисията е извършила разходи на стойност 13 224 411 лв. за текуща издръжка на ведомството, за заплащане на годишен членски внос в европейски органи и международни организации за надзор на небанковия финансов сектор и за капиталови разходи, като финансирането на разходната част е при следното съотношение: 48.63% са касово постъпилите приходи по бюджета, 51.34% е трансфер от централния бюджет и 0.03% е трансфер от Министерството на труда и социалната политика във връзка с програмата „Старт на кариерата”. Положихме сериозни допълнителни усилия, за да прегледаме и съберем дължими към Комисията от поднадзорни лица такси и глоби.

Като най-сериозен проблем пред плановете ни да повишим ефективността на надзора следва да се определи недостига на финансов ресурс. Наличният бюджет изправя КФН пред непреодолими препятствия. Не можем да осигурим необходимите средства за привличането на висококвалифицирани експерти, които са необходими за прилагане на законодателната реформа в областта на небанковия финансов сектор във връзка с въведените от Европейската комисия нови изисквания. По отношение на пазарите на финансови инструменти, капиталовата адекватност на инвестиционните посредници, пазарните манипулации, платежоспособността на застрахователите и други, европейските правила и регламенти вменяват повече и по-широки отговорности на КФН, които изискват и по-квалифицирана експертиза. Поради финансовите ограничения обаче не сме в състояние да наемем необходимите експерти. Комисията изпитва сериозни проблеми дори с текущата издръжка, като се изправяме пред невъзможността да отговорим на необходимостта от увеличаване на наема за административната сграда. Абсолютно е невъзможно да обновяваме материалната база на КФН, което ни изправя пред неприятната реалност експертите да работят с безнадечно амортизирани компютри и архаичен софтуер. Неотложна е нуждата за обновяване и развитие на информационните системи на КФН предвид повишените изисквания и очаквания, но със средствата, с които разполагаме, трудно поддържаме дори сегашната ИТ инфраструктура. Необходими са и сериозни суми за членски внос в Европейските надзорни органи и международните организации.

Подробно сме аргументирали необходимостта от допълнителен финансов ресурс при представяне на бюджетната прогноза на КФН за периода 2018-2020 г. в Министерство на финансите. Като най-рационален подход виждаме преминаване на Комисията от бюджетно финансиране към самоиздръжка от събираните от бизнеса такси. Това е характерната за повечето страни в Европейския съюз финансова схема за функциониране на националните регулатори, а и се подкрепя от бизнеса.

Кратък обзор на небанковия финансов сектор в България

През 2016 г. активите на небанковия финансов сектор нарастват с 12.1% и в края на годината достигат 22.8 млрд.лв., като активите на всички дружества в небанковия финансов сектор отчитат положително изменение на годишна база. Най-голям принос от 7.0 пр.п. имат нетните активи на пенсионните фондове, следвани от ръста на активите на небанковите инвестиционни посредници (2.3 пр.п.), на застрахователните дружества (1.4 пр.п.), изменението на активите на колективните инвестиционни схеми и националните инвестиционни фондове (1.4 пр.п.) и ръста на активите на дружествата със специална инвестиционна цел (0.01 пр.п.). В резултат на тази положителна динамика ролята на небанковия финансов сектор в структурата на финансовото посредничество нараства, като активите на участниците в този сегмент достигат 19.8% от активите на целия финансов сектор у нас. Дълбочината на финансово посредничество общо за небанковия финансов сектор също нараства до 26.3% от БВП, като това е най-високата стойност от 2008 г. досега. Сред отделните сегменти, най-голям дял от БВП заемат нетните активи на пенсионните фондове (11.6%), следвани от пазарната капитализация на фондовия пазар (10.5%) и активите на застрахователите (4.3%).

През 2016 г. в небанковия финансов сектор се наблюдава засилване на конкурентната пазарна среда. В края на годината сегментите, които се характеризират със силна конкурентна среда са: колективните инвестиционни схеми и националните инвестиционни фондове, дружествата със специална инвестиционна цел, управляващите дружества и пазарът на общозастрахователни услуги. Пазарната концентрация значително намалява сред небанковите инвестиционни посредници и почти достига нивата на пазарна концентрация при животозастрахователите, като и двата сегмента се характеризират с умерена конкуренция. Въпреки че пазарът на пенсионноосигурителни услуги навлезе в умерено конкурентна среда, той все още отчита най-високи нива на концентрация сред сегментите на небанковия финансов сектор.

Пазарната капитализация на Българска фондова борса – София АД възлиза на 9.7 млрд.лв. към края на 2016 г. или 10.5% от БВП при 9.7% от БВП през предходната година. Отрасял "Финансови и застрахователни дейности" държи първото място по оборот през годината. Всички индекси на капиталовия пазар без изключение отбелязват повишение през 2016 г. Основният борсов индекс SOFIX отчете повишение от 27.2% на годишна база, което беше реализирано през втората половина на годината и до голяма степен се дължи на големия инвеститорски интерес към първия листнат борсово търгуван фонд у нас. През 2016 г. борсовият индекс BGBX40 отчете ръст от 19.9%, като завърши годината при 111.3 б.т. След отчетения спад през 2015 г. секторният индекс BGREIT отново навлезе на положителна територия, като през 2016 г. отчете повишение от 11.4% на годишна база. Равнопретегленият индекс BGTR30 се повишава с 19.6% на годишна база и към края на 2016 г. стойността му достига 459.19 б.т.

Активите на небанковите инвестиционни посредници регистрират ръст от 9.7% на годишна база и в края на 2016 г. възлизат на 5.4 млрд.лв., което представлява 5.8% от БВП. През 2016 г. активите на дружествата със специална инвестиционна цел нарастват с 0.2% на годишна база и достигат 1.5 млрд.лв. (1.7% от БВП). Активите на колективните инвестиционни схеми и националните инвестиционни фондове отбелязват значителен ръст от 32.3% и достигат 1.1 млрд.лв. Активите на управляващите дружества нарастват с 29.8% и в края на 2016 г. възлизат на 1.5 млрд.лв.

В края на 2016 г. brutният премиен приход, реализиран у нас от всички застрахователи със седалище в Република България, възлиза на 2.0 млрд.лв., като отчита ръст от 3.0% на годишна база. Най-голям принос за този ръст има премиеният приход, реализиран от общозастрахователните дружества (2.6 пр.п.), а животозастрахователите допринасят с 0.4 пр.п. към общия годишен ръст. В края на отчетната година българският застрахователен пазар (животозастраховане и общо застраховане) е разпределен в съотношение 81% към 19% в полза на записаните премии от общозастрахователите. Застрахователното проникване, изчислено на база брутен премиен приход като процент от БВП, през 2016 г. се изчислява на 2.2% и запазва нивото си от 2015 г. Застрахователната плътност, изчислена като брутен премиен приход на глава от населението, се увеличава до 282 лв. в края на 2016 г. при 272 лв. в края на 2015 г.

Нетните активи на управляваните от пенсионноосигурителните дружества фондове за допълнително пенсионно осигуряване нарастват през 2016 г., като към края на годината те достигат 10.7 млрд.лв. Увеличението на нетните активи на пенсионните фондове през годината е в резултат на постъпленията на вноски за осигуряващите се лица, които към края на 2016 г. са 4 472 676 души, и на положителния резултат от инвестирането на средствата по индивидуалните партии. Възходящата тенденция при нетните активи се запазва, въпреки предоставеното право за промяна на осигуряването от фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване в Държавното обществено осигуряване.